

Talouselämykset

Prognos 1.9.2009

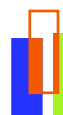
**Ekonomisk prognos för
2009–2010**

**Recessionen
lättar nästa år**

Tilläggsuppgifter

Prognoschef
Eero Lehto
tel. (09) 2535 7350

Informatör
Heikki Taimio
tel. (09) 2535 7349

Ekonomisk prognos för 2009–2010

Recessionen lättar nästa år – men arbetslösheten stiger till i genomsnitt 11 procent

Den ekonomiska krisen som utlöstes av den internationella finanskrisen har drabbat Östersjöländerna särskilt hårt, så även Finland, vars BNP i år minskar med 5,5 %. Recessionen i Finland förvärras ytterligare på grund av strukturkrisen inom landets skogsindustri. Det oaktat löper konjunkturutvecklingen i stort sett parallellt med den internationella ekonomiska utvecklingen. Industriproduktionen vänder uppåt även i Finland redan i slutet av året. Framför allt därför växer BNP nästa år med 1,8 %. Finland följer andra utvecklade länder också till den del att arbetsmarknadsläget ännu länge förblir svagt. I Finland fortsätter sysselsättningen att minska fram till slutet av nästa år då arbetslösheten uppgår till i genomsnitt 11,1 %.

Finanspolitiken i Finland har inte varit den bästa tänkbara för att motverka produktions-nedgången. Regeringen har hållit fast vid skattesänkningarna i sitt program trots att de ursprungligen var planerade för ett helt annat konjunkturläge. Skattesänkningen och sta-tens strama utgiftsramar har inte lämnat utrymme för utgiftsstimulans, vilket för sin del bidragit till att även den inhemska efterfrågan drastiskt minskat i Finland. Utsikterna för nästa år försvagas då någon draghjälp från finanspolitiken inte längre är att räkna med, och kommunerna ser därför över sina utgifter.

Riskerna i ekonomin alltjämt stora

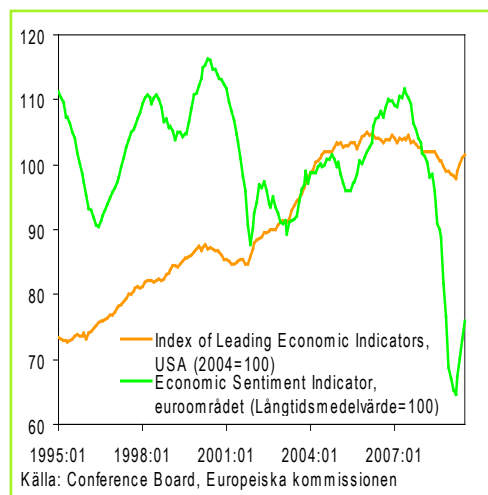
Den framtida ekonomiska utvecklingen, liksom även denna prognos, omges av en extremt stor osäkerhet. För det första kan den internationella ekonomin backa på nytt om bankernas och andra finansinstituts kreditförluster som delvis först nu realiserats ånyo fördjupar den misstro som präglar finansmarknaderna i olika länder. En oväntat snabb uppgång i råvarupriserna och en oenhetlig växelkursutveckling – exempelvis en för stor appreciering av euron – kan likaså bryta en spirande tillväxt till exempel i Europa.

För Finlands del har man gjort antaganden om dystra utsikter på medellång sikt och en fortsatt utförsbacke för den finländska industrin. Vi tror inte på ett sådant scenario. Den rådande ekonomiska krisen har inte försvagat den finländska industrins reala konkurrens-kraft så att några bestående problem skulle vara att vänta. Befolkningens höga utbildningsnivå och vår rätt ambitiösa näringspolitik med rikliga FoU-stöd håller uppe den finländska industrins förmåga att utvecklas dynamiskt. Det finns inget skäl att anta att det som motvikt till försvagningen inom den kemiska skogsindustrin inte skulle uppstå nya aktiviteter inom andra branscher.

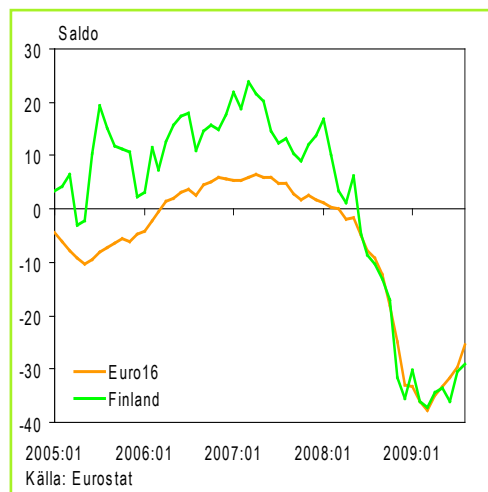
De ekonomiska utsikterna har ljusnat på olika håll i världen

Eftersom industrins och konsumenternas förtroendeindikatorer i såväl Europa som USA vände uppåt redan i våras kan man säga att det skett en konjunkturförbättring. Den totala förtroendebrist och visionslöshet som präglade de globala ekonomiska utsikterna ännu vid årsskiftet hade försvunnit.

Internationella konjunkturindikatorer 1995:01–2009:07

Industriförtroende 2005:01–2009:08

Det ökade förtroendet indikerade också ett slut på produktionsnedgången och särskilt för industrin rent av en vändning uppåt. Nedgången i industriproduktionen på månadsnivå ser ut att ha stannat av i EU på sommaren och framför allt i dess största medlemsländer Tyskland och Frankrike. Detta syns också i ländernas BNP för årets andra kvartal som ökade med 0,3 % från föregående kvartal. Även i USA har industriproduktionen vänt svagt uppåt (enligt data i juli), och också där upphör BNP-minskningen.

I de utvecklade länderna är någon snabb tillväxttakt dock inte att vänta i den närmaste framtiden. Tillväxten bromsas av sysselsättningen som försvagas långt in på nästa år med efterföljande effekter på tjänsteproduktionen. BNP i euroområdet och hela EU beräknas i år minska med cirka 4 % för att nästa år öka med 1,5 % framför allt tack vare exportens återhämtning. Den ekonomiska utvecklingen i USA är snarlik den i Europa. BNP i USA faller i år med 2,8 % och växer nästa år med 1,8 %.

Något överraskande är att de nya EU-länderna – inklusive Bulgarien och Rumänien – har gått in i recession på samma sätt som de gamla. Svackan i dessa länder (liksom också i Ryssland) förklaras troligen av deras rätt sårbara finanssystem. Å andra sidan visar produktionssvackan att den nya industrikapacitet länderna fått från väst inte har säkerställt deras produktion. Typiskt för den här recessionen är tydligen inte en sådan regional om-fördelning av industriverksamheten som skulle inverka negativt uttryckligen på EU:s gamla medlemsländer.

Arbetslösheten i euroområdet är i genomsnitt 9,4 % i år och stiger nästa år med knappt en procentenhet. På arbetsmarknaden i USA är utsikterna knappast ljusare än i Europa. De amerikanska hushållens skuldsättning med åtföljande behov att balansera den finansiella ställningen dämpar den privata konsumtionen ännu flera år, vilket bromsar återhämtningen på arbetsmarknaden. En sådan kvarnsten runt halsen har i Europa åtminstone England, Irland, Spanien och Danmark, dvs. de länder där skuldsättningen gick för långt. Däremot drabbar detta inte ekonomin vare sig i Tyskland, Italien eller Frankrike. Tyskland har alla förutsättningar att bli Europas tillväxtlok.

Tabell 1. Internationell ekonomi

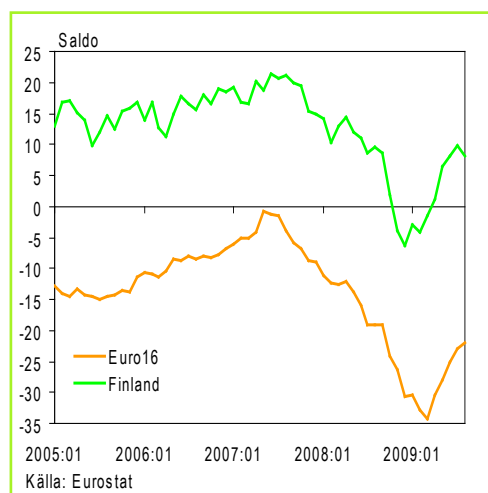
Totalproduktion, volymtillväxt (%)	2008	2009p	2010p
Förenta staterna	1,1	-2,8	1,8
Euro-13	0,7	-4,1	1,5
Tyskland	1,3	-5,0	2,0
Frankrike	0,4	-2,2	1,5
Italien	-1,0	-5,5	1,0
EU27	0,8	-4,0	1,5
Sverige	-0,2	-5,5	1,8
Storbritannien	0,7	-4,0	1,2
Japan	-0,7	-6,0	2,0
Ryssland	5,6	-6,5	3,5
Kina	9,0	7,5	8,0

Källa: BEA, BOFIT, Eurostat, Löntagarnas forskningsinstitut

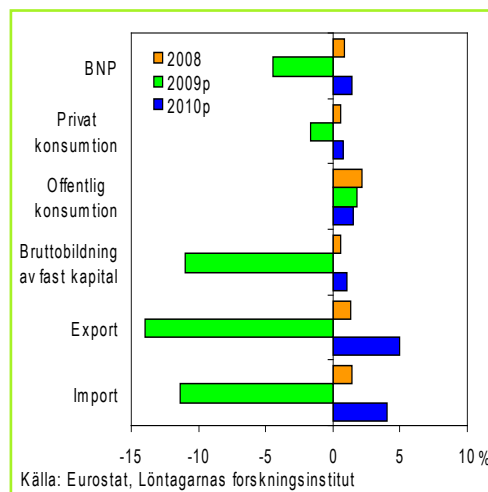
Kina – ett särfall

I länderna utanför Europa och Nordamerika har den senaste tidens utveckling varit tudelad. I Japan rasade ekonomin praktiskt taget samman i slutet av fjolåret men produktionen började ändå återhämta sig redan under andra kvartalet i år. Arbetslösheten i Japan ökar dock klart. Även i andra industrialiserade asiatiska länder, såsom Sydkorea, har produktionen drabbats av den globala recessionen.

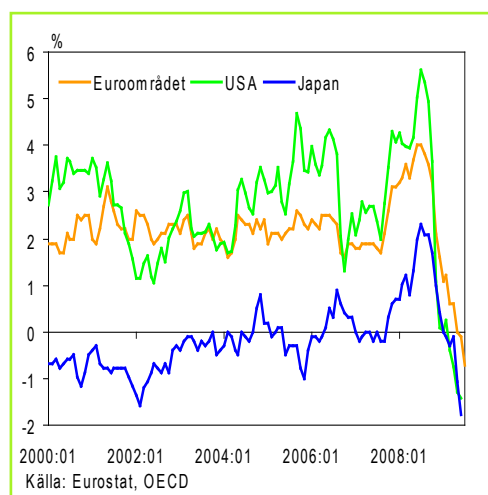
Konsumentförtroende 2005:01–2009:08

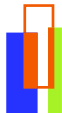

Ekonomisk utveckling i euroområdet 2008–2010

Inflation i valda länder 2000:01–2009:07

I motsats till utvecklingen i nästan alla andra länder har Kina haft en fortsatt hög BNP-tillväxt. Kinas framgång förklaras av att landets i det närmaste statliga finanssystem är skyddat från störningar på de internationella marknaderna. Kina har dessutom lyckats använda reserverna från utrikeshandelsöverskottet till att öka den inhemska efterfrågan samtidigt som exportefterfrågan har försvagats. Kinas ökade import har mesta gagnat råvaruproducerande länder men också ekonomierna i Japan och andra tillväxtländer. Förutom Kina har Indien kanske drabbats minst av finanskrisen och dess följder.

Den branta produktionsminskningen i Ryssland under första halvåret var så tillvida överraskande att Ryssland på samma sätt som Kina hade haft möjligheter att utnyttja reserverna från överskottet i utrikeshandeln till att öka den inhemska efterfrågan. Rysslands sårbara och för externa störningar känsliga finanssystem är sannolikt en orsak till den snabba realekonomiska nedgången. I och med att oljepriset steg från bottennoteringarna i vintrens vände BNP-tillväxten i Ryssland dock uppåt redan på sommaren. Nästa år beräknas BNP-tillväxten redan bli 3,5 %.

Finanskrisen lättar

Enligt en enkät som Eurosystemet (ECB och centralbankerna i euroområdet) gjort började kreditkrisens värsta fas, som inföll under sista kvartalet i fjol och första kvartalet i år, vara över under årets andra kvartal. Konkret innebär detta att det blivit lättare för såväl företag som hushåll att få lån och att riskpremien för krediterna minskat. Viktigt är också att bankernas möjligheter att finansiera sig på obligationsmarknaden har förbättrats.

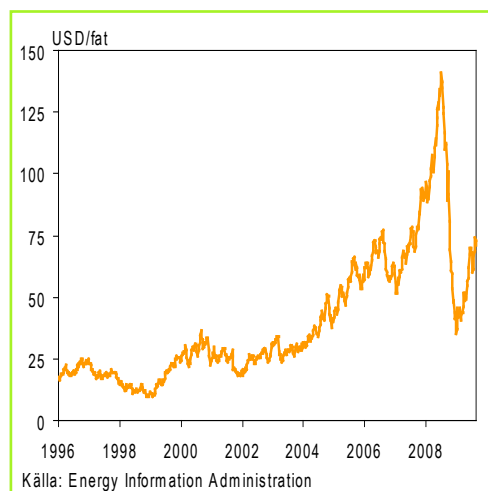
Läget på finansmarknaden förbättras ytterligare under årets tredje kvartal men är fortfarande stramare än normalt. Följaktligen är det både i Europa och USA ännu svårt för andra företag än de som har högsta kreditbetyg att finansiera sig på obligationsmarknaden. Så är fallet särskilt i USA och England där obligationsmarknaden spelar en större roll än i Kontinentaleuropa. Finanskrisen syns fortfarande också i att den kortfristiga finansieringen på företagscertifikatmarknaden varken i USA eller Europa återgått till nivån före krisen.

Extremt lätt penningpolitik

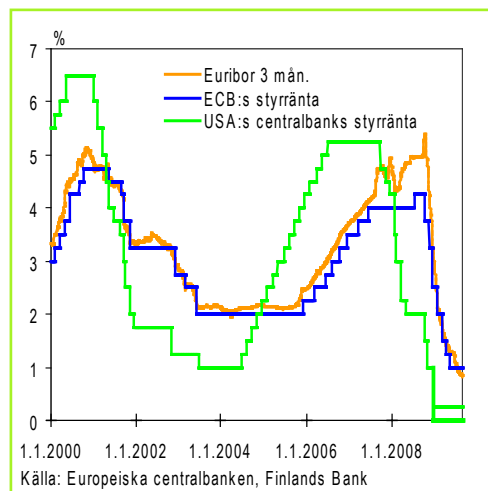
Europeiska centralbanken har fortsatt att sänka sin styrränta under vintern och våren så att räntan sedan den 13 maj legat på en procent. Den amerikanska centralbanken hade redan tidigare, dvs. i december i fjol, sänkt målnivån för sin styrränta till mellan noll och 0,25 %. Rätt snabbt efter att den ekonomiska krisen var ett faktum (redan i oktober i fjol) började USA:s centralbank (Fed) stödja verksamheten på penningmarknaden också på andra sätt genom att börja köpa företagets kortfristiga papper (företagscertifikat). I november började Fed direkt finansiera statsstödda bostadsfinansieringsinstitut. Samtidigt infördes ett program för att underlätta kreditillgången för hushåll och små och medelstora företag.

Japans centralbank har till stora delar följt den amerikanska centralbankens exempel. Bank of England övergick i mars till traditionell sedelfinansiering genom att börja köpa statsobligationer. ECB har förutom räntesänkningar lindrat villkoren för centralbanksfinansieringen även på andra sätt. Sammanbrottet på företagscertifikatmarknaden föranledde dock inga åtgärder från ECB utan ansvaret för att främja återhämtningen på marknaden har vilat på de nationella regeringarnas ofta svaga

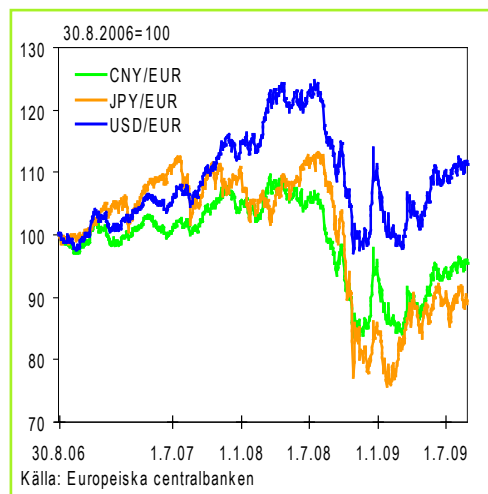
Världsmarknadspris på råolja (Brent) 1996–2009

Styrräntor och kort marknadsränta 3.1.2000–27.8.2009

Valutakurser 30.8.2006–27.8.2009

försök. I juni 2009 beslutade ECB slutligen att börja stödja marknaden för långfristigare finansiering genom att bevilja bankerna finansiering med ett års löptid.

Redan nu kan man fastställa att centralbankernas räntesänkningar och lindrade finansieringsvillkor på ett avgörande sätt främjat kreditkrisens upplösning. Kredittillgången har förbättrats och kreditvillkoren har blivit fördelaktigare för låntagarna. Finansmarknadens betydelse i recessionens nuläge minskar men problemet med otillräcklig efterfrågan kvarstår.

Man kan säga att centralbankerna gjort vad de kunnat för att lindra finanskrisen. Några mer betydande nya likvidiserande interventioner är inte att vänta. Å andra sidan är penningpolitiska åtstramningar i tillväxtländerna inte heller att vänta ännu på många månader då ländernas ekonomier befinner sig i djup recession. I slutet av nästa år, när tillväxten börjar öka och tecknen på tilltagande inflationstakt blir allt tydligare, börjar högst sannolikt även penningpolitiken stramas åt. Löntagarnas forskningsinstitut förutspår därför att ECB höjer sin styrränta under andra halvåret 2010 med totalt 1,5 procentenheter. Tre månaders Euribor beräknas nästa år ligga på i genomsnitt 1,5 % och således fortfarande på en relativt låg nivå.

Växelkurserna har fluktuerat kraftigt under den ekonomiska krisen. Under de senaste veckorna har euron åter börjat apprecieras mot dollarn. Under det senaste året har också den svenska kronan, det brittiska pundet och den ryska rubeln försvagats avsevärt i förhållande till euron. De allra senaste veckorna har den svenska kronan dock börjat förstärkas mot euron så att exempelvis den konkurrensfördel som den svenska skogsindustrin hade under första halvåret i förhållande till den finländska nu har halverats.

Tabell 2. Försörjningsbalans

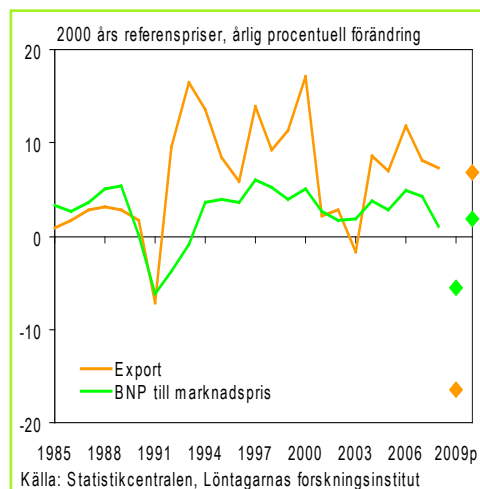
	2008	2008	2009p	2010p
	Mrd. €		Procentuell volymförändring (%)	
Bruttonationalprodukt	184,7	1,0	-5,5	1,8
Import	79,6	7,0	-13,8	3,0
Totalt utbud	264,3	2,8	-8,0	2,1
Export	86,8	7,3	-16,4	6,9
Konsumtion	136,8	1,9	-1,7	0,1
privat	95,6	1,9	-2,8	0,1
offentlig	41,3	2,0	0,7	0,0
Investeringar	38,1	0,3	-11,0	-1,4
privata	33,3	0,4	-13,8	-1,9
offentliga	4,8	-0,3	8,3	1,8
Lagerförändring (inkl. statistiskt fel)	2,6	-40,1	-10,1	34,2
Total efterfrågan	264,3	2,8	-8,0	2,1

Källa: Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut

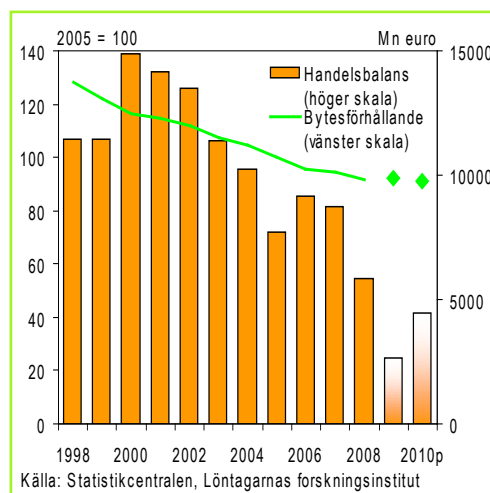
Utrymme för finanspolitisk stimulans

Den globala och djupa recessionen har fått internationella ekonomiska organisationer och Europeiska kommissionen att uppmantra olika länder till gemensamma och samordnade finanspolitiska stimulansinsatser. I december förra året satte IMF som mål att länderna skulle stimulera sina ekonomier genom ökade utgifter eller skattelättnader så att åtgärdernas fiskala effekt skulle stiga till 2 % av världens BNP. Samtidigt satte Europeiska kommissionen målet att effekten av beslutade stimulansåtgärder i EU-området skulle nå minst 1,5 % av BNP. Behovet av en samordnad

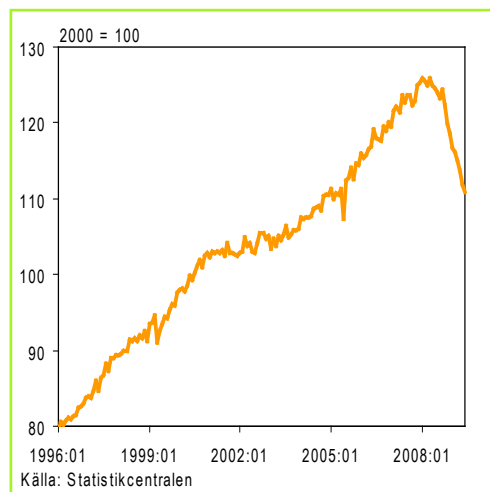
BNP och export 1985-2010

Bytesförhållande och handelsbalans 1998-2010

Konjunkturindikator för produktionen 1996:01-2009:06

finanspolitik inom EU förklaras av det faktum att insatserna är till stor nytta för andra EU-länder när deras exportmarknader förstärks.

Bedömningarna av stimulansinsatsernas och det beslutade elementets storlek har varit i viss mån inexakta och kan variera beroende på mätmetod. Tabell 3 visar stimulansbeslutets storlek i de största G20-länderna och Spanien i förhållande till BNP så att utöver gamla utgifts- och skattebaser nya beslut har räknats in i stimulansåtgärderna. Ett problem med den här metoden är att den inte beaktar skillnaderna i de baser som normerar utgiftstillväxten.

Tabell 3. Stora länders stimulansinsatser i förhållande till 2008 års BNP

	2009		Olika år totalt	
	Stimulans (%)	Därav beskattning (%)	Stimulans (%)	Därav beskattning (%)
Frankrike	0,7	6,5	0,7	6,5
Tyskland	1,5	68,0	3,4	68,0
Italien	0,2	0,0	0,3	0,0
Spanien	1,1	36,7	4,5	36,7
England	1,4	73,0	1,5	73,0
Kina	2,1	0,0	4,8	0,0
Japan	1,4	30,0	2,2	30,0
Ryssland	1,7	100,0	1,7	100,0
USA	1,9	44,0	5,9	34,8

Källa: Eswar Prasad och Isaac Sorkin: Assessing the G-20 economic stimulus plans a deeper look, March 2009, Brookings, http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/articles/2009/03_g20_stimulus_prasad/03_g20_stimulus_prasad.pdf

Tabell 4. Stimulansinsatser i EU 2009 i förhållande till BNP (%)

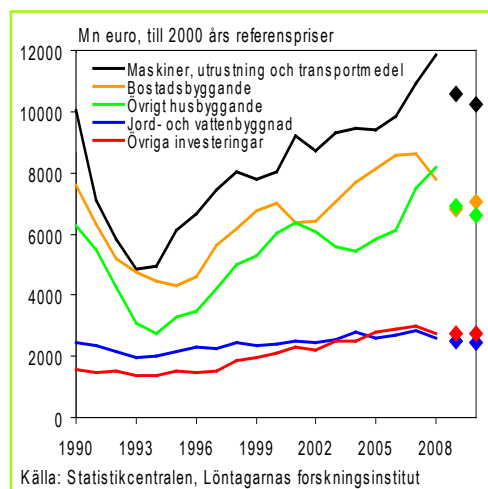
	Utgiftsökningar	Skattelättnader
Danmark	0,3	0,1
Tyskland	0,6	0,8
Spanien	1,0	1,3
Finland	0,4	1,1
Frankrike	0,7	0,3
Italien	0,2	-0,2
Holland	0,4	0,5
Euroområdet	0,5	0,5
Polen	0,3	0,7
Sverige	0,6	0,8
England	0,4	1,0
EU-27	0,5	0,6

Källa: Public finances in EMU – 2009, European Commission Staff Working Document 5/2009.

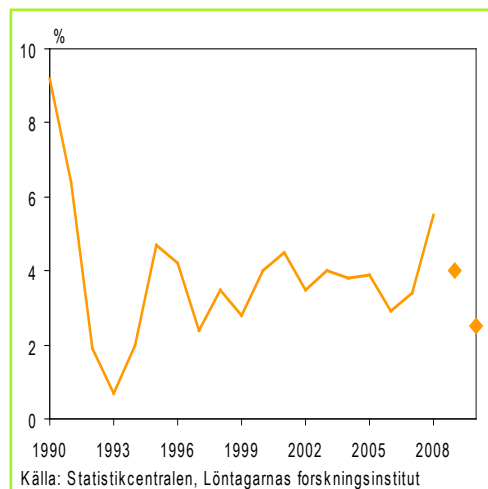
Enligt kalkylen stiger stimulansinsatserna i G20-länderna i år till i genomsnitt 1,4 % av BNP och når således inte IMF-målet. Av de olika länderna har USA och Kina relativt sett stimulerat ekonomin mest. Bland EU-länderna ligger Tyskland och England på genomsnittsnivå medan Frankrike och Italien varit passiva. I Tyskland och England har stimulansåtgärderna i huvudsak bestått av skattelättnader. Nästa år fortsätter stimulansinsatserna åtminstone i Tyskland, USA och Kina i minst samma omfattning som i år.

Europeiska kommissionen har också utvärderat sina medlemsländers finanspolitik. Siffrorna för juni 2009 i tabell 4 är beräknade enligt nästan samma princip som tabell 3. Siffrorna är preliminära och de har påverkats av vad medlemsländerna rapporterat till Europeiska kommissionen. För Finlands del innehåller siffrorna inte de utgifter (enligt uppgift 0,2 % av BNP) som använts för att underlätta företagets kreditillgång. Utgifterna,

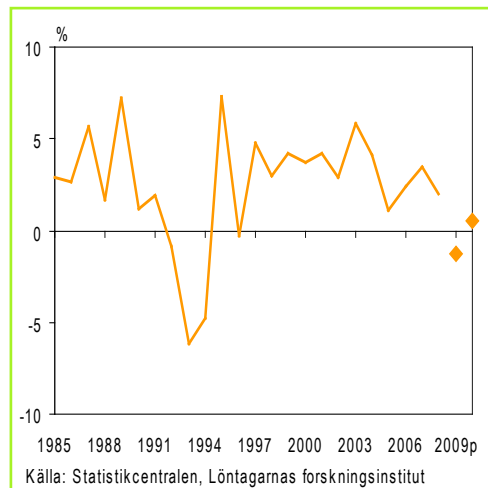
Investeringar 1990–2010

Inkomstnivåindex 1990–2010

Hushållens reala disponibla inkomster 1985–2010

som utgör en del av regeringens finansiella transaktioner och som även genererar inkomster, ingår inte heller i andra länders stimulansutgifter.

I hela EU stiger stimulansinsatserna i år till cirka 1 % av BNP och stannar alltså 0,5 procentenheter under målnivån. Finland har stimulerat ekonomin mer än genomsnittet men tyngdpunkten har tydligare än i resten av Europa legat på skattelättnader.

I EU-länderna varierar de offentliga utgifterna och särskilt skatteintäkterna i hög grad med konjunkturerna. Den för variationen typiska automatiken främjar den ekonomiska aktiviteten när den inte elimineras med finanspolitiska åtgärder. Till stor del på grund av denna automatik fördjupas EU-ländernas offentliga underskott i förhållande till BNP från 2,3 % i fjol till 6,0 % i år. Nästa år beräknas underskottet öka till 7,3 %. Beslutade åtgärder förklarar bara 1,1 procentenheter av underskottsökningen 2009. Det faktum att staterna inte eliminerar denna variation genom att skära ned utgifterna eller strama åt beskattningen är av största vikt för att bekämpa recessionen.

I det här skedet är det ännu svårt att förutse finanspolitikens inriktning i Europa under nästa år. Bekant är att stimulansinsatserna i Tyskland sträcker sig till nästa år. För de flesta andra länder kan antas att man minskar eller helt avstår från beslutade stimulansåtgärder. Det förefaller också som om inte heller kommissionen skulle kräva nya aktiva åtgärder av medlemsländerna. Det finns därför risk för att finanspolitiken blir neutral alltför tidigt. Särskilt för att förhindra att arbetslösheten ytterligare förvärras borde stimulansinsatserna fortsätta åtminstone ett år till.

Olika länders förutsättningar för skuldfinansierade stimulansinsatser har bedömts också utifrån villkoren för staternas lånefinansiering. Den ekonomiska krisen har lyft fram riskerna i olika länders återbetalningsförmåga så att räntedifferenserna för statsobligationer har ökat.

Tabell 5. 10-årig obligationsränta i vissa euroländer 28.8.2009 (%)

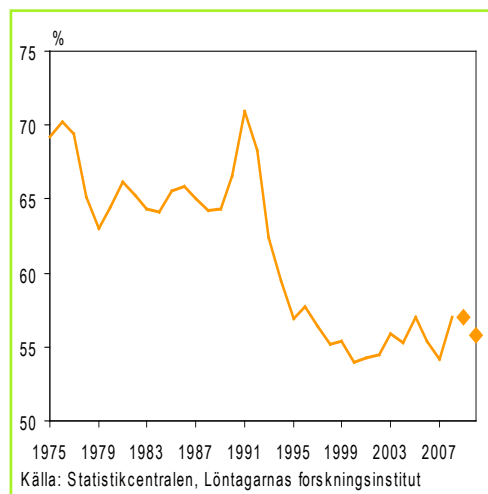
Finland	3,54
Frankrike	3,49
Tyskland	3,23
Italien	4,03
Irland	4,76
Spanien	3,73
Holland	3,52

Är landet stort och statens och den privata sektorns skuldsättning liten sänker detta räntan. Statens ställning på finansmarknaden är dock uttryckligen i kristider mycket stark i förhållande till andra låntagare. Sålunda har villkoren inte ens för Italiens kreditillgång varit så oskäligen då de kunde försvara landets passiva finanspolitik.

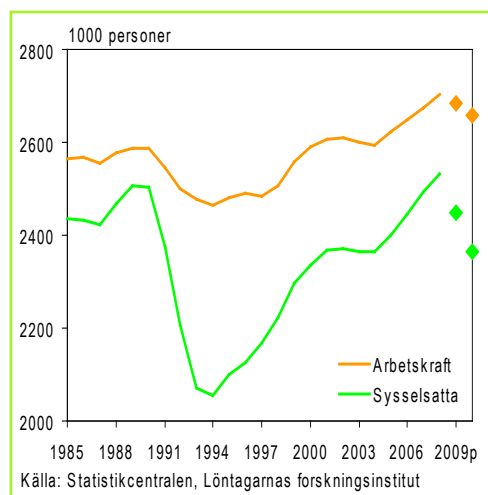
Finlands export återhämtar sig nästa år

Den internationella finanskrisen återverkade oväntat snabbt på Finlands export som föll brant redan i november förra året och fortsatte att minska ända till maj 2009. Under första halvåret minskade varuexportens värde med 36 %. En del av nedgången förklaras dock av att en stor fartygsleverans i fjol inföll i början av året medan den i år sker i september. Under andra halvåret beräknas varuexporten dock börja återhämta sig på månadsnivå då ljusare ekonomiska utsikter och lageruppbyggnad ökar efterfrågan på industriprodukter. Först tar efterfrågan på process- och konsumtionsvaruindustrins produkter fart

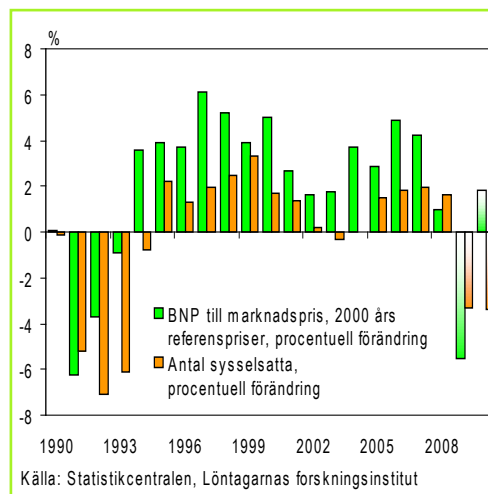
Funktionell inkomstfördelning i företagsverksamhet 1975–2010

Arbetskraftsutbud och sysselsättning 1985–2010

BNP och sysselsättning 1990–2010

och först senare, eventuellt under andra halvåret 2010, efterfrågan på maskiner och utrustning. Totalt sett minskar varu- och tjänsteexportens volym i år med drygt 16 % för att nästa år öka med cirka 7 %.

Den minskade exporten och den svagare inhemska efterfrågan har lett till en kännbar nedgång även i importen. I år minskar importen av varor och tjänster dock mindre än exporten, dvs. med knappt 14 %. Nästa år växer importvolymen med 3 %.

Varuexport- och varuimportpriserna har också fallit kraftigt under första halvåret. De beräknas i år sjunka med i genomsnitt 8,5 % från fjolåret. Återhämtningen i den internationella ekonomin och på råvarumarknaderna pressar dock klart upp utrikeshandelspriserna nästa år. Importpriserna stiger ett par procentenheter mer än exportpriserna. Handelsbalansöverskottet, som i år minskar med drygt 3 miljarder euro från förra året, ökar nästa år med knappt 2 miljarder euro tack vare den rätt snabba tillväxten i exportvolymen.

Investeringarna minskar ännu nästa år

De privata investeringarna minskade med cirka 11 % under första kvartalet i år jämfört med ett år tidigare. Husbyggnadet sjönk brant och även jord- och vattenbyggnad vände nedåt. Företagens osäkerhet återspeglades också i investeringarna i maskiner och utrustning som klart minskade i början av året. Uppgifter om beviljade bygglov och påbörjade byggnader ger vid handen att byggverksamheten fortsätter att minska också under andra halvåret. Särskilt affärs- och kontorsbyggnadet väntas falla kraftigt. Nyheterna om jord- och vattenbyggnadsverksamheten är också dåliga. Det statsägda vägbolaget Destia meddelade nyligen om permitteringsbehov inom väg- och brobyggnad. Det ser ut som om statens stimulansåtgärder endast obetydligt påverkar jord- och vattenbyggnadsverksamheten som ju är beroende av offentlig upphandling. Bara renoveringsbyggnadet fortsätter på tillväxtbanan och förhindrar en fullständig byggkollaps.

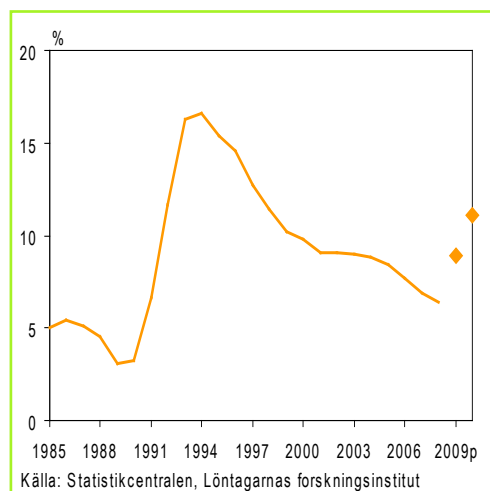
De privata investeringarna beräknas totalt sett krympa med 13,8 % i år, Mot slutet av nästa år väntas nedgången i byggverksamheten brytas på grund av låga räntor och ljusare konjunkturförväntningar. Följaktligen ökar bostadsbyggnadet nästa år en aning från årets mycket låga nivå. Övrig byggverksamhet liksom också investeringarna i maskiner och utrustning fortsätter att falla nästa år, och de privata investeringarna sjunker med cirka 2 % från årets nivå.

Tjänstebranscherna i svårigheter

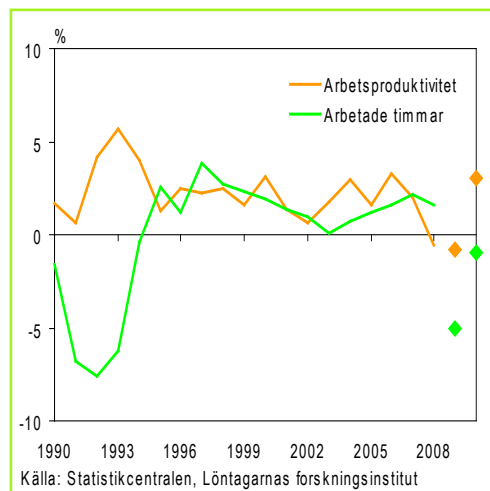
Till följd av sammanbrottet på exportmarknaderna minskade industrinproduktionen rekordsnabbt under första halvåret. Produktionen har krympt över lag. Värst drabbade är dock skogsindustrin, som genomgår en strukturomvandling, och metallindustrin som är beroende av den utländska investeringsefterfrågan. Produktionen har anpassats i huvudsak genom maskinstopp. Särskilt inom skogsindustrin har man också lagt ned produktionsenheter. Även byggnadet har försvagats. Utan draghjälpp från renove-ringsbyggnadet skulle verksamheten nästan helt ha stannat av. Inom tjänstebranscherna som vanligen reagerar långsammare på konjunktursvängningar har också skett en klar vändning nedåt.

Mot slutet av året väntas inom industrin en vändning till det bättre. Detta framför allt på grund av förbättrade exportmarknader. Återhämtningen beror uttryckligen på att företagens och konsumenternas förväntningar och förtroende stigit i de stora EU-länderna. Också det redan kända behovet att fylla tomma lager med ökad produktion reflekteras i Finlands

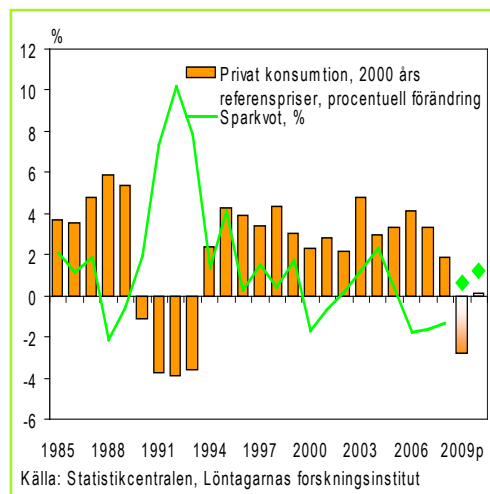
Relativt arbetslöshetstal 1985–2010

Arbetsproduktivitet och arbetade timmar 1990–2010, årlig förändring

Privata konsumtionsutgifter och sparkvot 1985–2010

industri redan i slutet av året. I Finland har industrins orderingång ökat något men inte tillräckligt. Sannolikt kommer orderstocken inom maskiner och utrustning att öka klarare först under andra halvåret 2010.

Tabell 6. Nyckeltal i prognosen

	2008	2009p	2010p
Arbetslöshet (%)	6,4	8,9	11,1
Arbetslösa (1 000-tal)	172	238	294
Sysselsatta (1 000-tal)	2531	2447	2363
Sysselsättning (%)	70,6	68,1	65,9
Inflation, konsumentprisindex (%)	4,0	0,2	1,6
Lönenivå, lönenivåindex (%)	5,5	4,0	2,5
Hushållens disponibla realinkomst (%)	2,0	-1,3	0,5
Bytesbalansöverskott (mrd. €)	4,8	1,6	3,5
Handelsbalansöverskott (mrd. €)	5,9	2,7	4,5
Statens finansiella överskott			
mrd. €	1,6	-8,2	-11,2
% av BNP	0,9	-4,6	-6,1
Offentliga sektorns finansiella överskott			
mrd. €	8,1	-5,8	-8,7
% av BNP	4,4	-3,3	-4,8
Offentlig Emu-skuld			
% av BNP	34,2	43,1	50,6
Skattegraden (%)	43,1	41,2	40,3
Korta räntor (3 mån. Euribor)	4,6	1,3	1,5
Långa räntor (10 års statsobligationsränta)	4,3	3,9	4,6

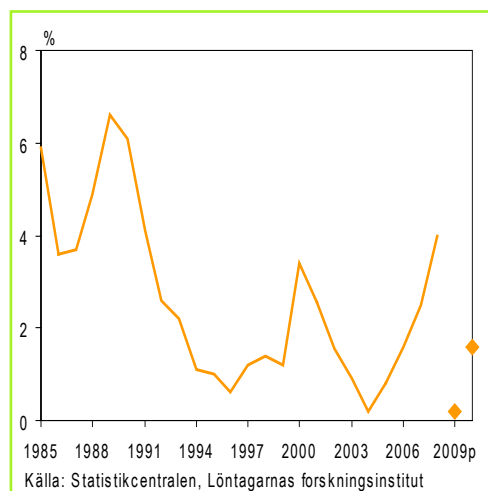
Källa: Finlands Bank, Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut

Inom tjänstebanscher, som är beroende av hemmamarknaden och sysselsättningsutvecklingen, är produktionen fortfarande låg ännu 2010. På grund av det branta fallet inom handeln under första halvåret kommer den låga jämförelsenivån dock att ge en högre tillväxtsiffra än för andra branscher nästa år. Också sänkningen av matmomsen i oktober ger handeln ett positivt bidrag. I byggbranschen blir nedgången brantast i år, och nästa år beräknas bostadsbyggandet återhämta sig något från årets extremt låga nivå. Inom övrig byggverksamhet blir tillväxtsiffrorna troligen positiva först 2011.

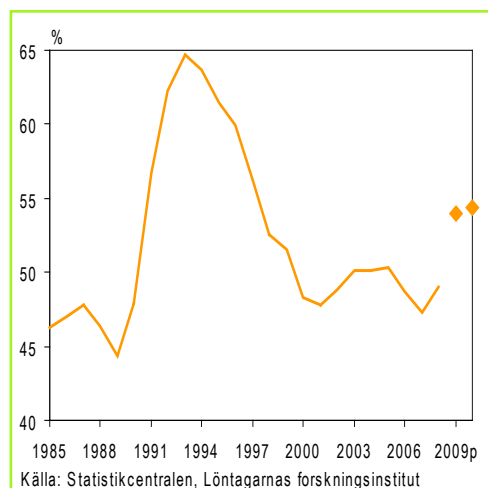
Löneutvecklingen dämpas och lönesumman krymper

Största delen av de tvååriga förbundsvisa löneavtalen löper ut i år. Ett centralt element i löneuppgörelsen var ökade lokala löneavtal och utbetalning av engångsersättningar i början av avtalsperioden. Avtalsrundan inom tjänstebanscher och den offentliga sektorn resulterade i något högre procentuella löneyft än inom industrin. Till följd av löneöverhänget från fjolåret stiger lönenivåindex i år med 4 %, varav avtalslöneindex utgör 3,6 procentenheter. 2010 beräknas lönenivån stiga med 2,5 %. Lönenivåökningen beror till stor del på

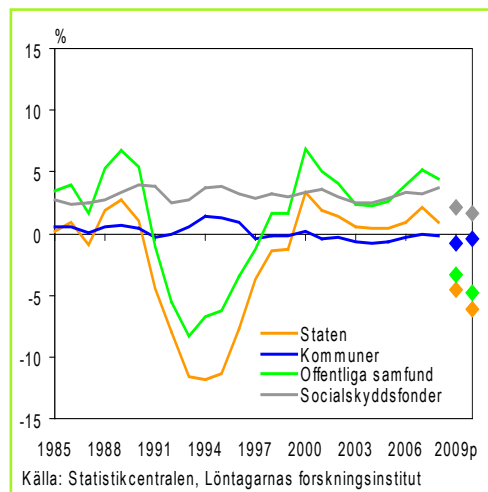
Konsumentpriser 1985-2010

Offentliga utgifter i förhållande till BNP 1985-2010

Offentliga sektorns finansiella överskott i procent av BNP 1985-2010

tidigare ingångna avtal. Lönehöjningarna i nya avtal kommer att ligga betydligt lägre. Teknologiindustriens avtalsbranscher har nyligen ingått nya avtal vars direkta kostnadseffekt är en halv procentenhet. I det nuvarande ekonomiska läget blir de rörliga lönedelarna, såsom resultatbonus, obetydliga.

När ekonomin krymper minskar efterfrågan på arbetskraft, och antalet arbetade timmar sjunker snabbare än sysselsättningen. Också medeltimlönerna växer klart långsammare än lönenivån. Totalt sett växer lönesumman i år med 1,7 %. Under loppet av 2010 upphör sysselsättningen att försvagas och lönesumman ökar med 1,6 %. I nuläget minskar företagets driftsöverskott medan lönerns andel av mervärdet ökar i motsvarande mån. Löntagarsättningarnas andel av den privata sektorns mervärde är i år 57 %.

I år krymper hushållens kapitalinkomster kraftigt. Den ökade osäkerheten har drivit upp banksparandets popularitet, och hushållens aktieinvesteringar och dividendinkomster har minskat. De snabbt fallande räntorna på banksparende minskar ränteintäkterna men så sjunker också ränteutgifterna för bostadslån i år i motsvarande mån. Inkomsterna från skogsbruk blir mindre än hälften fjolårets inkomster. Löntagarnas köpkraft stärks i år genom skattelättnader, men den försvagade sysselsättningen har större inverkan än så på hushållens inkomstutveckling. Nästa år går utvecklingen i en annan riktning: räntorna vänder uppåt, sysselsättningen planar ut och hushållens realinkomster ökar, men bara något. Hushållens disponibla inkomster växer i år nominellt med 0,2 % och nästa år med 1,8 %.

Arbetslösheten fortsätter att öka

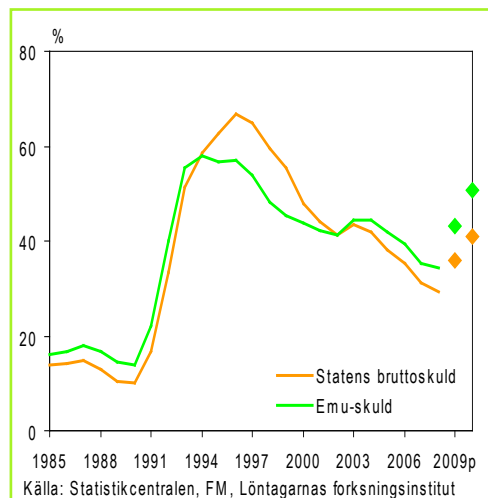
Recessionen började återspeglas i sysselsättningssiffrorna i början av året. Under vårens lopp minskade antalet sysselsatta varje månad jämfört med året innan, och nedgången har sedan hela tiden blivit brantare. I juli var arbetslösheten 7,7 %. Den säsongrensade arbetslösheten enligt trendserien låg då på 8,9 %. Antalet sysselsatta var i juli 3,8 % lägre än ett år tidigare.

Sysselsättningen fortsätter att minska fram till årets slut och ännu in på andra halvåret 2010 då sysselsättningsutvecklingen planar ut. Under de sista månaderna 2010 sker det troligen inte längre några större förändringar i sysselsättningen men förändringen i genomsnitt på årsnivå är dock klart negativ. I år minskar de sysselsattas antal med cirka 3,3 % och nästa år med 3,4 %, dvs. vardera året försvinner omkring 84 000 arbetstillfällen. Arbetslösheten stiger 2009 till i genomsnitt 8,9 %. Den ökar mot slutet av året och ligger 2010 på i genomsnitt 11,1 %.

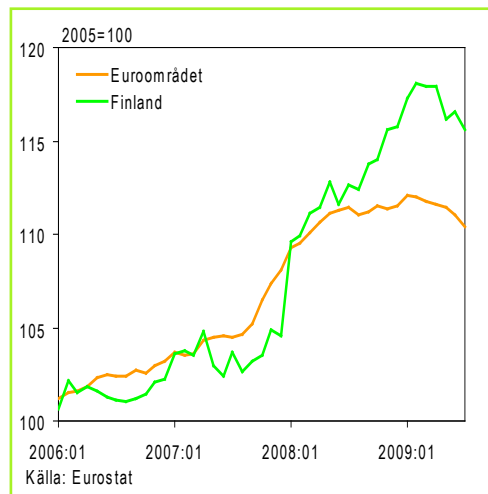
Anpassningen till den lägre arbetsefterfrågan har skett inte bara genom minskad sysselsättning utan också genom en minskning av antalet arbetade timmar. Antalet arbetade timmar minskade under första halvåret mer än antalet sysselsatta. Detta antas bero på permitteringar och minskad övertid. Sålunda beräknas antalet arbetade timmar sjunka med i genomsnitt 5 % 2009 eller något mer än sysselsättningen. I fortsättningen sker anpassningen dock mer via sysselsättningen. 2010 väntas den livligare efterfrågan först öka arbetsproduktiviteten och antalet arbetade timmar per sysselsatt. 2010 minskar antalet arbetade timmar därför bara med i genomsnitt 1 % fastän sysselsättningen fortsätter att falla rätt kraftigt.

Utvecklingen av antalet arbetade timmar har även reflekterats i arbetsproduktiviteten i hela samhällsekonomin. Ännu förra året gick det inte att minska arbetsinsatsen i samma takt som produktionen krympte, vilket ledde till en tillfällig försvagning av arbetsproduktiviteten i hela ekonomin. I år försämras arbetsproduktiviteten inte längre och nästa år förbättras den redan klart. Företeelsen är bekant från depressionen på 1990-talet. Under recessionen gallras improduktiva arbetsplatser bort,

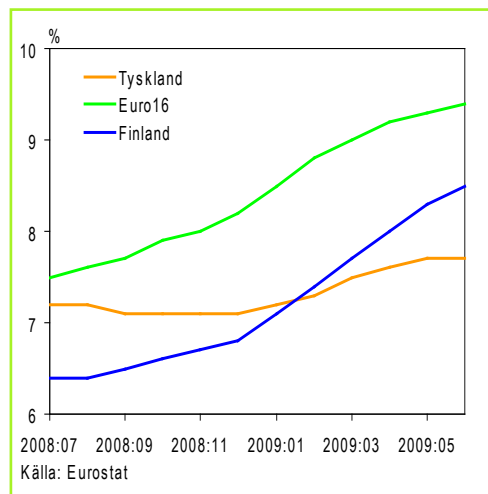
Statens bruttoskuld och offentliga sektorns EMU-skuld i % av BNP 1985–2010

Prisindex för livsmedel och drycker (exkl. alkohol) 2006:01–2009:07

Relativt arbetslöshetstal i valda länder 2008:07–2009:06

och dessutom börjar återhämtningen av totalproduktionen i industrin, vilket syns i förbättrad produktivitet.

Under en recession är det typiskt att arbetskraftsandelens för befolkningen i arbetsför ålder minskar då arbetslösa försvinner ur arbetskraften efter att de upphört att aktivt söka jobb. En del går i pension och en del börjar studera eller sysselsätter sig med hushållsarbete. Arbetskraftsandelens för personer i arbetsför ålder har redan i år minskat i takt med de försvagade usikterna och har nästan varje månad varit något lägre än vid samma tidpunkt 2008. Årsgenomsnittet för arbetskraftsandelens för 15–74-åringar sjunker från 67,5 % till 66,7 % 2009 och ytterligare till 65,7 % 2010.

Befolkningen har de senaste åren ökat något snabbare än prognostiserat tack vare nettomigration och trenden fortsätter också under recessionen. På grund av befolkningsstrukturen vänder antalet 15–64-åringar dock nedåt 2010, vilket bidrar till att minska arbetskraften trots att befolkningen i arbetsför ålder (15–74-åringar) fortsätter att växa.

Hushållen minskar sin konsumtion och ökar sitt sparande

Före recessionen ökade den privata konsumtionen under flera år snabbare än de disponibla inkomsterna och hushållen skuldsatte sig. Skuldsatta bostadshushåll hade i genomsnitt skulder till ett belopp som var en och en halv gång så stort som årsinkomsten. För mer än 200 000 bostadshushåll var skulden mer än tre gånger så stor som årsinkomsten. Hushållens sparkvot låg i fjol på minus 1,4 %, på hösten 2008 vände konsumtionen brant nedåt i kölvattnet av det försvagade konsumentförtroendet. Konsumtionen fortsatte sin kräftgång under första halvåret 2009. Exempelvis sjönk registreringen av nya personbilar med 40 % jämfört med året innan. Hushållen skjuter upp sina inköp och sparar in även på sina dagliga utgifter. I detta exceptionella läge föll anskaffningen av kapitalvaror med 23 % under första kvartalet. Den förändrade konsumtionsstrukturen ger fart åt försvagningen av statsfinanserna.

Även om konsumentförtroendet har vänt uppåt har det under första halvåret inte synts i handels försäljningssiffror. Vi spår att konsumtionen vänder uppåt från bottennoteringen redan i år. Bedömningen grundar sig på ökat konsumentförtroende, lägre inflationstakt och låga låneräntor. På årsnivå leder nedgången i anskaffningen av kapitalvaror på 15 % till en minskning på 2,8 % i den totala privata konsumtionen 2009. När ekonomin återhämtar sig något nästa år kan den uppdämda efterfrågan på kapitalvaror komma till utlopp. 2010 kan den privata konsumtionen vända svagt uppåt samtidigt som hushållens sparande har planat ut.

Konsumentpriserna faller i takt med räntorna, den harmoniserade inflationstakten är högre i Finland än i euroområdet i genomsnitt

Ännu i början av 2009 låg konsumentprisinflationen på drygt 2 %. Inflationsdrivande faktorer var höjningen av

alkohol- och tobaksaccisen med 10 % i början av året och uppgången i bolåneräntorna efter den eskalerade oron på finansmarknaderna på hösten. Sedan avtog inflationstakten snabbt och på sommaren vände konsumentpriserna nedåt. Vid början av oktober sjunker mervärdesskatten på livsmedel från 17 till 12 %. Om tre fjärdedelar av detta får genomslag i detaljhandelspriserna sjunker priserna på livsmedel med 3,2 % och inflationen minskar med 0,4 procentenheter. Konsumentpriserna stiger 2009 med i genomsnitt 0,2 %.

Den inhemska inflationsutvecklingen påverkas mest av boendekostnaderna och låneräntorna, och de sänker konsumentpriserna med drygt 1 %. Under andra kvartalet vände priserna på råolja och andra råvaror uppåt. OPEC:s målnivå 75 US-dollar/fat har nåtts, en nivå som är avsevärt högre än nivån vid årsskiftet, dvs. 35 US-dollar/fat. Ett lämpligt intervall för råoljepriset är i dagens läge 60–90 US-dollar. Det finns risk för att produktionen inte ökar tillräckligt när efterfrågan på olja på nytt börjar växa när den ekonomiska krisen är över. Åtminstone under första halvåret 2010 pressar priserna på olja och andra råvaror upp konsumentpriserna jämfört med 2009.

El Niño-fenomenets inverkan på vädersystemen ökar risken för torka och dåliga skördar i Sydostasien och Australien, vilket kan pressa upp åtminstone vetepriset på världsmarknaden. Nästa år börjar räntorna stiga från sin nuvarande bottennivå. Dessutom stiger konsumentpriserna till följd av höjningen av tobaksaccisen vid början av januari, av mervärdesskatten med 1 % i juli och av accisen på sötsaker. Konsumentprisökningen blir i genomsnitt 1,6 % 2010. I Finland ökar det harmoniserade konsumentprisindexet, som är rensat för effekterna av lägre räntor och lägre bostadspriser, med 1,5 % i år och således klart snabbare än i euroområdet i genomsnitt. Den harmoniserade inflationen förändras inte nämnvärt nästa år, och vi spår att årsgenomsnittet blir 1,4 %.

Underskottet i statsfinanserna ökar kraftigt

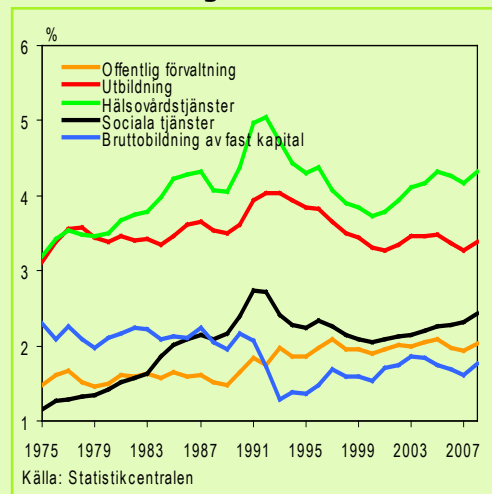
Statens finansiella ställning försvagas 2009 med nästan 10 miljarder euro, vilket leder till ett underskott på 8,2 miljarder euro. Minskade mervärdes- och bilskatteintäkter står för omkring 1,4 miljarder euro av försvagningen. Intäkterna från indirekta skatter minskar allt som allt med närapå 5 %. Höjningen av alkohol- och tobaksaccisen bidrar med cirka 150 miljoner euro till statens kassa. Med samma belopp minskar emellertid arvs- och gåvoskatteintäkterna.

Minskade förvärvsinkomst- och kapitalinkomster ger ett minus på 1,6 miljarder euro i statens kassa och minskade samfundsskatteintäkter ett minus på 2,4 miljarder euro 2009. Totalt sett blir inkomstskatteintäkterna 27 % mindre än förra året. Skillnaden mellan statens kapitalintäkter och kapitalutgifter försvagas med cirka 900 miljoner euro. Trots skuldsättningen beräknas ränteutgifterna för statsskulden i år minska med cirka 20 % på grund av den låga räntenivån men samtidigt sjunker kapitalinkomsterna med 40 %.

Kommunernas utgifter har inte "ökat okontrollerat"

Den senaste tiden har en del politiker upprepade gånger hävdats att kommunernas utgifter har ökat okontrollerat. Något belägg för detta ger inte vidstående diagram över utvecklingen av kommunernas viktigaste utgiftsposter i förhållande till bruttonationalproduktens värde sedan mitten av 1970-talet. Kommunernas utgifter ligger nu på ungefär samma nivå som före den förra depressionen, dvs. för 20 år sedan. Kurvorna vänder givetvis uppåt när BNP-tillväxten i relationstalets nämnare försvagas, vilket var fallet exempelvis under depressionen i början av 1990-talet och 2008. En i sig intressant strukturförändring ser ut att ha skett i början av 1990-talet: kommunernas förvaltningsutgifter i förhållande till BNP steg till en permanent högre nivå samtidigt som deras investeringsutgifter utvecklades i konträrt motsatt riktning. ■

Kommunernas konsumtionsposter och investeringar 1975–2008

Statens transfereringar till kommuner och socialskyddsfonder växer med drygt 2 miljarder euro. I fråga om socialskyddsfonderna står bland annat kompensationsen till Folkpensionsanstalten för det delvisa sloandet av arbetsgivarnas folkpensionsavgift och arbetslöshets-, studiestöds- och bostadsbidragsutgifterna för den största ökningen. På grund av tilläggsbudgetpropositionen ökar statens konsumtions- och investeringsutgifter något snabbare än prognostiserat i början av året, men det rör sig bara om några tiotals miljoner euro.

2010 ökar underskottet i statsfinanserna till 11,2 miljarder euro, en ökning med 3 miljarder euro från årets nivå trots att tillväxten i konsumtions- och investeringsutgifterna klart skärs ned. Sänkningen av mat- och restaurangmomsen märks så att intäkterna från indirekta skatter sammantaget ökar bara med drygt 100 miljoner euro. Förvärvsinkomst- och kapitalinkomsttäckterna sjunker ytterligare med cirka 550 miljoner euro medan samfundsskatteintäkterna väntas bli ungefär lika stora som i år. Statens kapitalinkomster blir i det närmaste oförändrade samtidigt som ränteutgifterna för statskulden ytterligare minskar en aning. Kompensationen till FPA för sloandet av arbetsgivarnas folkpensionsavgift, statsandelarna till kommunerna och arbetslöshetsutgifterna står för den största ökningen i statens utgifter 2010.

Kommunerna sparar och höjer skatterna

I år minskar kommunernas skatteintäkter trots den djupa recessionen och lättnaderna i kommunalbeskattningen bara med ett par procent. Kommunernas inkomstutveckling stärks bland annat genom att kommunerna får en större andel av samfundsskatteintäkterna än förut. Ökningen i statsandelarna på drygt 8 % hjälper också upp situationen. Kommunalskatten stiger bara med 0,04 procentenheter. I år väntas kommunerna skära ned tillväxten i sina konsumtionsutgifter från 7,1 % förra året till 4,5 % och tillväxten i

investeringsutgifterna från 11,5 % till 2 %. Trots det beräknas kommunekonomin visa ett underskott på 1,3 miljarder euro i år, vilket är nästan en miljard mer än i fjol.

Kommunalbeskattningen förutses nästa år skäras med omkring 0,2 procentenheter. När samfundsskatteintäkterna förblir i det närmaste oförändrade och fastighetsskatten stiger ökar kommunernas skatteintäkter med drygt 3 %. Å andra sidan blir tillväxten i statsandelarna troligen bara hälften så stor som året innan. Kommunernas sparåtgärder väntas därför framför allt inriktas på konsumtionsutgifterna, som nominellt ökar med endast 2 %, och på investeringsutgifterna, som minskar med 3 %. På det sättet lyckas kommunerna dra ned sitt underskott till cirka 700 miljoner euro.

I år minskar arbetspensionsanstaltens och övriga socialskyddsfonders kapitalinkomster och premieintäkter kännbart. Samtidigt ökar deras utbetalning av sociala förmåner och bidrag med nästan 10 %. Deras sammantagna finansiella överskott minskar därmed med drygt 3 miljarder euro. Nästa år vänder premieintäkterna uppåt och ökar med knappt 3 % och det finansiella överskottet minskar med cirka 600 miljoner euro till 3,1 miljarder euro eller 1,7 % av bruttonationalprodukten.

I år växer de offentliga konsumtionsutgifterna totalt sett (staten och kommunerna) reallt med 0,7 %. Som ett tecken på att det finanspolitiska stimulansgreppet lossnat visar dessa utgifter nästa år nolltillväxt. De kan även rent av klart minska. Ännu brantare faller tillväxten i de offentliga investeringarna, dvs. från 8,3 % i år till 1,8 % nästa år,

Totalt sett stiger de offentliga utgifternas andel av BNP i år med 5 procentenheter till cirka 54 % främst till följd av BNP-minskningen och utgiftsautomatiken. Nästa år blir utgiftsandelarna nästan oförändrad. Däremot sjunker skattegraden med ett par procentenheter i år och med 0,7 procentenheter nästa år så att den blir drygt 40 %. Hela den offentliga sektorns finansiella överskott i förhållande till bruttonationalprodukten minskar i år med hela 7,7 procentenheter och övergår i ett underskott på 3,3 %.

Tabell 7. Löntagarnas forskningsinstituts beräkning av effekten av statens aktiva åtgärder i fråga om skatter och sociala avgifter 2010

Fiskal effekt, miljoner euro, minskning av skatten eller avgiften (-), ökning (+)	
Momsändringar (mat, restaurang och allmän)	-290
Höjning av läskedrycks- och sötsaksaccisen	+50
Höjning av alkohol- och tobaksaccisen	+75
Bilskattereform	-75
Justering av inkomstskatteskalorna (exkl. eliminering av effekten av förvärvsinkomstökning)	-560
Övriga skattesänkningar	-80
Grund- och pensionsinkomstavdragen i kommunalbeskattningen (för vilka staten kompenserar kommunerna)	-380
Skatteändringar totalt	-1260
Slopande av arbetsgivarnas folkpensionsavgift	-500
Höjning av arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift	+140
Höjning av arbetsgivarnas arbetslöshetsförsäkringsavgift	+120
Höjning av arbetsgivarnas ArPL-avgift	+50
Höjning av löntagarnas sjukförsäkringspremie	+270
Höjning av löntagarnas arbetslöshetsförsäkringspremie	+130
Höjning av löntagarnas ArPL-avgift	+100
Höjning av företagarnas pensionsavgift	+15
Ändringar av sociala avgifter totalt	+325
Summa	-935

Nästa år är det offentliga underskottet redan 4,8 % och överstiger klart treprocentgränsen i EU:s stabilitets- och tillväxtpakt. Största delen av underskottsökningen på 2,9 miljarder euro kommer från statsfinanserna då kommunerna nästa år rent av väntas kunna minska sitt underskott märkbart. I förhållande till bruttonationalprodukten stiger statsskulden nästa år till 41 % och hela den offentliga sektorns skuld till 50 %. På 1990-talet då statsskulden var som störst steg den till 53,4 % av bruttonationalprodukten och dit är det alltså ännu ett gap på mer än tio procentenheter.

Bedömning av dimensioneringen av finanspolitiken för 2010

Nedan ges en beräkning av dimensioneringen av finanspolitiken i Finland 2010. Beräkningen har i huvuddrag gjorts enligt samma principer som den bedömning av finanspolitiken för 2008 och 2009 som Löntagarnas forskningsinstitut gjorde i februari.

Om regeringens beslutade ändringar i beskattningsgrunderna och social-försäkringsavgifterna 2010 finns redan rätt exakta uppgifter. Beskattningen lindras ytterligare. Matmomssänkningens fiskala effekt 2010 är redan den -440 miljoner euro. Som motvikt till höjningen av socialförsäkringsavgifterna lindras inkomstbeskattningen. I beräkningen ingår inte den lindring på uppskattningsvis 120 miljoner euro som görs för att progressiviteten inte ska skärpa förvärvsinkomstbeskattningen vid en liten ökning i inkomstnivån.

Nettoförändringen av skattelättnaderna och avgiftsändringarna minskar statens och socialskyddsfondernas inkomster med nästan en miljard euro, vilket utgör cirka 0,5 % av BNP.

Förändringarna i statens utgifter 2010 och beräkning av av deras stimulansseffekt

Utgifterna i statens budgetekonomi ökar i regeringens första budgetproposition nominellt från 49 miljarder euro i fjol till 50 miljarder euro eller med 2,0 %.¹ Av ökningen består 590 miljoner euro av ramutgifter och 410 miljoner euro av utgifter utanför ramarna. I beräkningarna ingår varken förändringar i ränteutgifterna eller kompensation främst till kommunerna och FPA för skattebortfall till följd av ändringar i skattegrunderna. Dessa förändringar ingår dock i beräkningen av skattelättnaderna.

Prisnivån för statens utgifter har stigit i en betydligt lägre takt än förra året. I sitt betänkande om budgetramarna i mars beräknade finansministeriet (implicit) att pris- och kostnadsnivån för statens ramutgifter ökar bara med cirka 1,74 % i år. I vår beräkning görs därför antagandet att prisnivån för statens budgetekonomi stiger endast med 1,74 % även nästa år. Utgifterna i budgetekonomin växer sålunda reellt med 0,44 %. Vid bedömningen av hur expansiv finanspolitiken är (tabell 8) används principen att statens utgifter i ett neutralt läge växer enligt en trendtillväxt i BNP på 1,5 % så att det primära budgetsaldo förhållande till BNP inte förändras. Trendtillväxten

¹ Ännu de sista dagarna i augusti då beräkningen gjordes var budgetens slutsumma delvis oklar då finansministeriet inte offentliggjort någon exakt siffra.

antas således fortsättningsvis vara 1,5 % per år såsom i vår bedömning av finanspolitiken i februari.

Dimensioneringen av finanspolitiken blir neutral redan nästa år

Medan finanspolitiken ännu i år överlag är expansiv blir den nästa år i det närmaste neutral. Det bör nämnas att vi ändrat vår beräkning av utgiftsstimulansen för 2009 sedan februari enbart därför att staten fattat nya utgiftsbeslut. Även om vår beräkning är gjord på ett annat sätt än EU-kommissionens beräkning i juni har vi kommit till samma resultat i fråga om utgiftsstimulans och till nästan samma resultat i fråga om skattelättnader (tabellerna 5 och 7).

Tabell 8. Löntagarnas forskningsinstituts bedömning av statens aktiva finanspolitik

Effekt i förhållande till nominell BNP 2009, %, stimulerande (+), åtstramande (-)	2009	2010
Statens budgetutgifter	0,4	-0,3
Ändringar av skatter och sociala avgifter	0,9	0,5
Total effekt	1,3	0,2

Finanspolitiken i Finland är i år något expansivare än euroområdet finanspolitik i genomsnitt men når inte helt upp till det mål som EU-kommissionen ställt upp. Stimulansåtgärderna har nästan enbart bestått av skattelättnader. Skattebesluten var ursprungligen tänkta att vara strukturella, men då åtgärderna genomfördes under recessionen började de betraktas som konjunkturpolitiska, vilket de också är i fråga om sina fiskala effekter men inte som permanenta lösningar. Det är orsaken till EU-kommissionens försiktiga kritik av den finländska politiken.

Med beaktande av att totalproduktionen minskar mer i Finland än i euroområdet och att arbetslösheten här stiger i snabbare takt än i det övriga euroområdet kan man inte påstå att vår finanspolitik skulle ha varit särdeles framgångsrik. Men det går inte heller att bortse från att utvecklingen även i Finlands grannländer varit svagare än i det övriga Europa, vilket också inverkat på ekonomin i Finland. Kännetecknande för den ekonomiska utvecklingen i Finland nästa år är

att exporten återhämtar sig samtidigt som sys-sättningsläget försvagas ytterligare. För att bekämpa arbetslösheten och särskilt långtidsarbetslösheten är det inte önskvärt att den finanspolitiska draghjälpen upphör.

Av skatteändringarna i Finland är sänkningen av mer-värdesskattesatsen på livsmedel betydande. Sänkningen av matmomsen från 17 till 12 % fastställdes slutligen våren 2007 då åtgärden skrevs in i regeringsprogrammet. Senare beslutades att skattesänkningen skulle genomföras vid början av oktober i år. Först i slutet av augusti i år togs beslutet om att höja matmomsen till 13 % vid början av juli nästa år.

Beaktansvärt är att livsmedelspriserna i Finland stigit med 11,6 % från början av 2007 fram till juli 2009, dvs. 5,2 procentenheter mer än i euroområdet i genomsnitt. Rensat för livsmedelspriserna har den övriga prisnivån i Finland samtidigt stigit bara 1,2 procentenheter mer än i euroområdet. Följaktligen kan den snabba matprisinflationen i Finland inte förklaras med den allmänna kostnads- och prisstegringen. Finlands monopoliserade livsmedelskedjor kan ha höjt priserna redan på förhand för att sedan kunna sänka dem den 1 oktober. Det är därför osäkert och svårt att säga om moms-sänkningen sänker matpriserna. I den mån den gör det gynnas mindre bemedlade i något högre grad. Någon inkomstutjämnande effekt har åtgärden dock inte.

Dagens finanspolitik i Finland präglas av villfarelsen att våra svårigheter i huvudsak beror på den svaga finansmarknaden. Å andra sidan ifrågasätter ingen raset i exportefterfrågan, men de som bär ansvaret för finanspolitiken har inte ansett det möjligt eller rimligt att försöka kompensera raset genom att stärka den inhemska efterfrågan i tillräcklig grad. Stödet från finanspolitiken har varit för litet och alltför mycket inriktat på att öka inkomsterna för företag och hushåll genom skattelättnader. I nuvarande förhållanden har effekten av åtgärderna försvagats då företagen främst tänkt på att förbättra lönsamheten och hushållen ökat sitt sparande.

Att tillfälligt och rejält öka de offentliga konsumtionsutgifterna och investeringarna är fortfarande nödvändigt och av största vikt med tanke på att sysselsättningsläget kommer att fortsätta att försämrats. Sådana åtgärder bidrar direkt till att öka antalet arbetade timmar. Stödet borde kanaliseras till såväl kommuner och bostadsbyggande som olika offentliga investeringsprojekt. Statens utgiftsramar borde inte tillåtas låsa stimulansen. Stimulansen via offentliga utgifter borde stiga till cirka 1 % av BNP. ■

Den ekonomiska utvecklingens inverkan på olika exempelfamiljers köpkraft

För ett år sedan publicerade Löntagarnas forskningsinstitut i samband med sin ekonomiska prognos för första gången beräkningar av effekterna av förvärvsinkomster, transfereringar, skatter, bolånekostnader, hyror och dagvårdsavgifter på olika exempelfamiljers köpkraft. Beräkningarna är här uppdaterade för 2009 och helt nya för 2010.

Exempelfamiljerna har valts för att så mångsidigt som möjligt representera de finländska hushållen. Som representativ inkomsttagare enligt kön och yrkesbeteckning eller utbildning har valts medianinkomsttagare 2008. Med medianinkomst exempelvis för en kvinnlig sjukskötare avses att hälften av alla kvinnliga sjukskötare tjänar mer och hälften mindre än sjukskötaren med medianinkomst.

Förändringarna i brutto- och nettoinkomsterna baserar sig på prognoser. Bruttoinkomsterna har beräknats följa den allmänna lönenivåutvecklingen och öka med 4 % 2009 och 2,5 % 2010. Pensionärernas bruttoinkomster har beräknats enligt prognostiserade folkpensions- och arbetspensionsindex för 2010. I beräkningarna antas folkpensionerna nominellt bli oförändrade medan arbetspensionerna antas öka med 0,6 % 2010. Arbetsmarknadsstödet antas 2010 ligga kvar på samma nivå som 2009.

Familjernas nominella nettoinkomster har beräknats med hjälp av exempelformulären i mikrosimuleringsmodellen JUTTA. Modellen beräknar nettoinkomsterna med beaktande av beskattningssystemet. Variablerna har anpassats till antagandena och medelvärdena exempelvis enligt fackföreningsavgifter, bostadskommun och hyresnivå. Prognoserna om parameterförändringar följer den allmänna prognosen. På grund av höjningen av kommunalskatten beräknas inkomstbeskattningen skärpas med 0,2 procentenheter på alla inkomstnivåer 2010. I enlighet med regeringens beslut har grundavdraget i kommunalbeskattningen höjts från 1480 euro till 2200 euro 2010.

Inflationsprognosen för varje familj har gjorts med hjälp av familjevisa konsumtionskorgar enligt Statistikcentralens konsumtionsundersökning. Inflationen för varje familj har beräknats med hjälp av inflationsprognoser för olika grupper av varor och tjänster². De nominella inkomsterna har inflationskorrigerats till 2008 års penningvärde för att få fram realinkomsterna.

Exempelfamiljer

Tjänstemannafamilj, par med goda inkomster

Barnlöst par som är medlemmar i Akava. Mannen är ekonom och kvinnan har juridisk utbildning. Månadslönerna är 5900 € och 4700 €. Familjen bor i en skuldfri ägarbostad.

Tjänstemannafamilj, 2 barn

Föräldrarna hör till STTK och är ingenjör respektive sjukskötare. Månadslönerna är 3150 € och 2600 €. Familjen har två barn och bostadslån på 150 000 euroa.

Arbetarfamilj, 2 barn

Föräldrarna hör till FFC och är lastbilschaufför respektive butiksbiträde. Månadslönerna är 2300 € och 1850 €. Familjen har två barn. Familjen bor på hyra i en 80 kvadratmeters bostad.

Lågavlönad ensamförälderfamilj, 1 barn

Familjen består av en ensamstående mamma och ett barn. Mamma arbetar som städare och har 1700 € i månadslön. Familjen bor på hyra i en 60 kvadratmeters bostad.

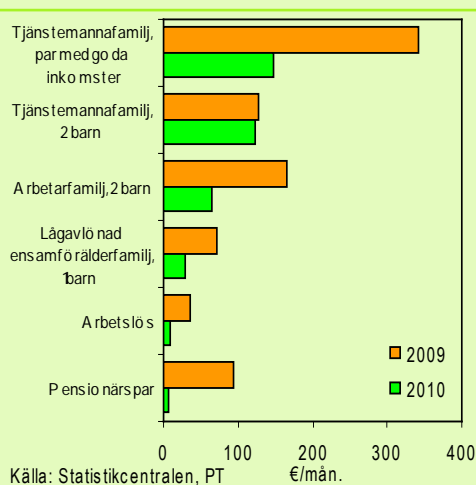
Ensamboende arbetslös

Hushållet består av en ensamboende arbetslös som får arbetsmarknadsstöd, bostadsbidrag och utkomststöd och bor på hyra i en 40 kvadratmeters bostad.

Pensionärspär

Till hushållet hör två pensionärer av vilka den ena får genomsnittlig arbetspension och den andra folkpension. Paret bor i en skuldfri ägarbostad.

Förändringar i exempelfamiljernas nominella nettoinkomster 2009 och 2010

² På grund av sättet att beräkna de olika konsumtionsposterna i konsumtionsundersökningen är det svårt att ta med boendekostnaderna för familjerna med skuldfri ägarbostad (tjänstemannapar med goda inkomster och pensionärspär) i inflationsberäkningarna eftersom de är kalkylmässiga och närmast alternativkostnader. Alternativkostnadsansatsen har i beräkningarna approximerats så att vi använt det allmänna indexet för boendekostnader i stället för separat antingen hyres- eller ägarboendekostnader.

Nominell och real förändring av exempelfamiljernas nettoinkomster

Enligt prognosen växer alla exempelfamiljers nominella inkomster 2009 och 2010. För samtliga familjer är ökningen större 2009 än 2010. Detta beror på snabbare tillväxt i såväl förvärvsinkomster som transfereringar och pensioner. För tjänstemannafamiljerna är skillnaden mellan åren relativt sett minst då bolåneräntorna är lägre 2009 och följaktligen också ränteavdraget. Detta minskar nettoinkomsterna 2009. När räntorna stiger 2010 ökar nettoinkomsterna till följd av det högre ränteavdraget.

2009 syns betydande skillnader i inflationstakt mellan familjerna. Tjänstemannafamiljen med bostadslån avviker från de andra också här då lägre räntor pressar ned värdet på deras konsumtionskorg rejält till deflation. Högst är inflationen för familjerna med hyresbostäder, dvs. den arbetslösa, ensamföräldern och arbetarfamiljen, beroende på den högre hyresnivån 2009. 2010 utjämnas inflationsskillnaderna så att inflationen för alla familjetyper ligger rätt nära årsgenomsnittet.

För alla familjer stiger realinkomsten märkbart 2009 framför allt i förhållande till den egna inkomstnivån. Den snabba realinkomstillväxten beror på högre inkomstnivå, lägre beskattning och låg inflation. Den sistnämnda faktorn gäller framför allt tjänstemannafamiljen vars konsumtionskorg blir klart billigare i år. Den arbetslösas realinkomst ökar minst under 2009 främst därför att inflationen är högst för den exempelfamiljen.

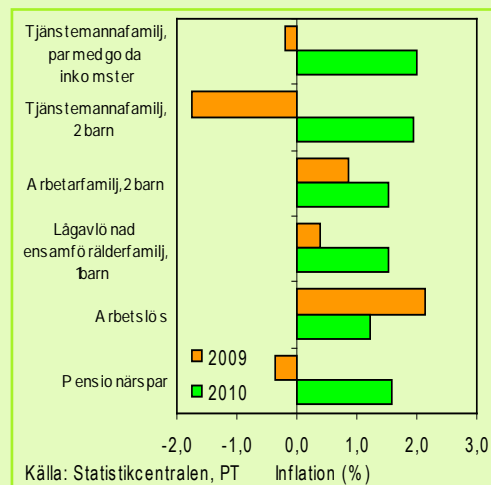
2010 stannar tillväxten i familjernas köpkraft av. För pensionärsfamiljen och den arbetslösa blir realinkomsternas relativa tillväxt negativ. För pensionärerna ligger orsaken i att indexförhöjningen av pensionerna är starkt bunden till konsumentprisförändringen under tredje kvartalet föregående år som sannolikt blir negativ. Inflationen ökar 2010, vilket minskar realinkomsterna. Inte heller för den arbetslösa är någon nämnvärd ökning i de nominella inkomsterna att vänta och på grund av den positiva inflationen blir köpkraftsförändringen negativ. I vår exempelfamilj kan inte ens grundavdraget i kommunalbeskattningen öka den arbetslösas realinkomster eftersom utkomststödet minskar med motsvarande belopp.

Effekten av arbetslöshet och permittering på familjens inkomster

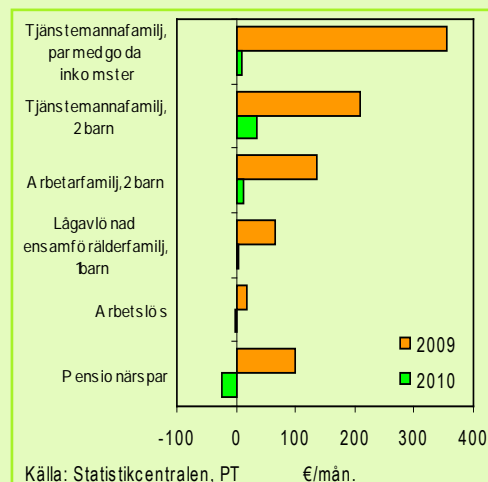
En ett år lång arbetslöshet för föräldern med högre lön i arbetarfamiljen innebär att familjens nettoinkomster sjunker med cirka 19 %. Familjens skatter blir klart mindre än de erhållna transfereringarna. Om samma förälder permitteras för tre månader faller nettoinkomsterna med cirka 2 %. Familjens skatter är då fortfarande högre än de erhållna transfereringarna.

Beräkningarna i fall av arbetslöshet och permittering har gjorts med hjälp av JUTTA-modellen och vero.fi-tjänsten. ■

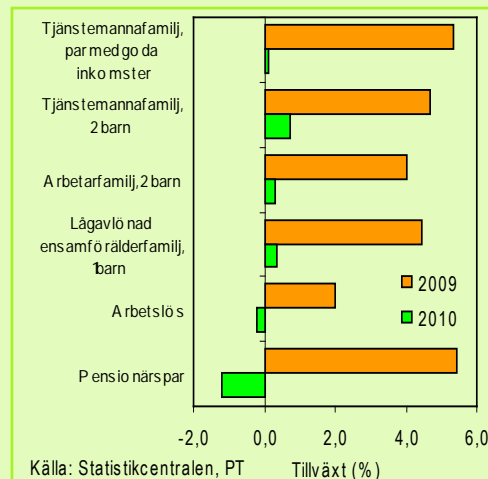
Inflationstakt för exempelfamiljerna 2009 och 2010

Förändringar i exempelfamiljernas realinkomster i euro 2009 och 2010

Relativa förändringar i exempelfamiljernas realinkomster 2009 och 2010

Tabellbilaga 1. Förvärsinkomster och beskattning 2008 (€/mån.)

Exempelfamiljer	Brutto-inkomster	Erhållna transfere-ringar	Skatter	Netto-inkomster	Skatternas andel av brutto-inkomsterna
Tjänstemannafamilj, par med goda inkomster	10600	0	3975	6625	0,38
Tjänstemannafamilj (2 barn)	5750	211	1482	4478	0,26
Arbetarfamilj (2 barn)	4150	211	973	3388	0,23
Lågavlönad ensamförälderfamilj (1 barn)	1700	147	345	1502	0,20
Arbetslös	527	400	97	830	0,18
Pensionärspar	2195	0	352	1843	0,16

Källa: Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut

Tabellbilaga 2. Förvärsinkomster och beskattning 2009 (€/mån.)

Exempelfamiljer	Brutto-inkomster	Erhållna transfere-ringar	Skatter	Netto-inkomster	Skatternas andel av brutto-inkomsterna
Tjänstemannafamilj, par med goda inkomster	11000	0	4033	6966	0,37
Tjänstemannafamilj (2 barn)	5967	211	1572	4606	0,26
Arbetarfamilj (2 barn)	4307	211	963	3554	0,22
Lågavlönad ensamförälderfamilj (1 barn)	1768	147	340	1574	0,19
Arbetslös	551	416	103	865	0,19
Pensionärspar	2302	0	366	1936	0,16

Källa: Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut

Tabellbilaga 3. Förvärsinkomster och beskattning 2010 (€/mån.)

Exempelfamiljer	Brutto-inkomster	Erhållna transfere-ringar	Skatter	Netto-inkomster	Skatternas andel av brutto-inkomsterna
Tjänstemannafamilj, par med goda inkomster	11274	0	4160	7114	0,37
Tjänstemannafamilj (2 barn)	6116	211	1598	4729	0,26
Arbetarfamilj (2 barn)	4414	211	1006	3619	0,23
Lågavlönad ensamförälderfamilj (1 barn)	1812	147	355	1603	0,20
Arbetslös	551	411	88	873	0,16
Pensionärspar	2313	0	370	1943	0,16

Källa: Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut

Tabellbilaga 4. Effekterna av arbetslöshet och permittering på reala nettoinkomster på årsnivå

Scenario	I arbete	3 mån. permitterad	12 mån. arbetslös
Löneinkomster	51137	44037	22735
Skatter	11438	9123	8532
Erhållna transfereringar	2499	6539	20125
Nettoinkomster	42199	41372	34329

Källa: Statistikcentralen, Löntagarnas forskningsinstitut